

KANSEN VOOR INWONERSINITIATIEVEN IN DE ZORGZAME BUURT VAN DE TOEKOMST_

Proeftuin Dekkerswald

Ellen van Wijk

Noortje van Duijnhoven

Miranda Laurant

25 februari 2024

COLOFON

Uitgevoerd door:

HAN University of Applied Sciences, Lectoraat Organisatie van Zorg en Dienstverlening

Gefinancierd door:

WOZO, subsidie via Netwerk Nonna

Auteurs

Ellen van Wijk

Noortje van Duijnhoven, HAN

Miranda Laurant, HAN

Contact

HAN University of Applied Sciences, Noortje van Duijnhoven via lectoraat.ozd@han.nl

Copyright

Alle rechten voorbehouden. Uit deze uitgave kan vrijelijk worden geciteerd, mits met bronvermelding.

Dit rapport als volgt citeren: Van Wijk E, Van Duijnhoven N, Laurant M (2023) Kansen voor inwonersinitiatieven in de zorgzame buurt van de toekomst: proeftuin Dekkerswald. Nijmegen: HAN University of Applied Sciences/Club Goud.

Datum: 25 februari 2024

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	5
1 AANLEIDING	6
2 DE CONTEXT: HET ‘TERREIN’ VAN DEKKERSWALD EN DE BEWONERS	7
2.1 Demografische gegevens van Dekkerswald.....	7
2.2 Demografische gegevens toekomstige bewoners Dekkerswald	8
2.3 Huidige situatie.....	8
3 RESULTATEN	9
3.1 Startfase.....	9
3.2 Werkwijze.....	10
3.3 De sleutelfiguren bij Community Building op Dekkerswald.....	11
3.4 Community building in de huidige situatie	12
3.4.1 Kansen door samenwerking: meervoudige waardecreatie	12
3.4.2 Nieuwe samenwerkingsrelaties	14
3.4.3 ‘De neuzen dezelfde kant op’	14
3.4.4 Beeldvorming en uitstraling	15
3.4.5 Werk aan een exploitabel initiatief.....	15
3.4.6 Betrek mensen van ‘buiten’	15
3.4.7 Ontwikkel een actief programma	16
3.4.8 Huidige bewoners, gebruikers en initiatiefnemers eigenaarschap en zeggenschap	16
3.5 Het inrichten van de zorgzame buurt op Dekkerswald?	17
3.5.1 Gemeenschapszorg: verbinding tussen bewoners met en zonder zorgvraag	18
3.5.2 Organisatie van de zorgzame buurt: slim inwoners binden.....	18
3.5.3 Bouw aan een netwerk van toekomstige inwoners	19
3.5.4 Werf mensen via verschillende mechanismen:	19
3.5.5 Goed doordachte werving en selectie van mensen die in de nieuwe buurt komen wonen	19
3.5.6 Gebruik maken van wat er al (deels) is aan voorzieningen en ervaringen binnen de gemeente	20
3.5.7 Passende facilitering.....	20
3.6 Samenwerking en regie	21
3.6.1 Samenwerken in het netwerk	21
3.6.2 Samenwerkingsstructuur	21

3.6.3 (Er)kennen van belangen en intenties.....	22
3.6.4 Eigenaarschap en regie: samenwerking komt niet vanzelf	23
4 CONCLUSIES ONDERZOEK HAN-STUDENTEN NAAR HET CREËREN VAN EEN ZORGZAME BUURT	24
5 LESSONS LEARNED VAN PROEFTUIN DEKKERSWALD.....	25
6 AANBEVELINGEN VOOR VERVOLGONDERZOEK.....	26
7 BRONVERMELDING	28

VOORWOORD

Dit rapport is gericht op één van de vijf deelnemende proeftuinen in *het Netwerk NONNA, thema Goed Wonen* project. De ambitie van de vijf proeftuinen is het realiseren van toekomstbestendige zorg- en ondersteuningsarrangementen en woonconcepten, welke integraal en mensgericht zijn en bijdragen aan een betekenisvol leven voor ouderen. Om dit te kunnen realiseren zijn vier bouwstenen gedefinieerd: 1) community building/gemeenschapszorg, 2) domeinoverstijgende samenwerking, 3) huisvesting, en 4) maatschappelijke businesscase.

De HAN University of Applied Sciences, in het bijzonder het Lectoraat Organisatie van Zorg en Dienstverlening, en Club Goud voerden participatief actieonderzoek uit om zicht te krijgen op werkzame mechanismen die hieraan bijdragen. De eerste fase van dit participatief actieonderzoek betrof een nadere plaats- en doelbepaling in de proeftuinen.

De proeftuin Dekkerswald heeft in het project een bijzondere positie, omdat dit zorgterrein komende jaren wordt getransformeerd naar een inclusieve woonbuurt. Op het terrein wonen nu vooral mensen die zorg ontvangen en er wonen relatief weinig mensen zonder zorgvraag. De verandering die komende jaren zal plaatsvinden, zal dan ook omvangrijk zijn. Echter, de transformatie naar een inclusieve woonbuurt begint niet bij nul: de huidige kleine gemeenschap van Dekkerswald ervaart Dekkerswald al als zorgzame buurt waar men fijn woont. Het anticiperen op de zorgzame buurt van de toekomst is tegelijkertijd ingewikkeld, omdat de mensen die in de toekomst op het terrein komen wonen nog niet of nauwelijks in beeld zijn. Dit is één van de uitdagingen van deze proeftuin.

Dit rapport geeft een overzicht van de context van de proeftuin en het proces dat het afgelopen jaar is doorlopen. De focus lag hierbij op de verkenning; plaats- en doelbepaling. Ellen van Wijk was de primaire actieonderzoeker in deze proeftuin. Het participatief actieonderzoek heeft geresulteerd in een aantal aanbevelingen voor de voortgang van de proeftuin Dekkerswald in 2024. In december 2023 is besloten dat het participatief actieonderzoek in de proeftuin geen vervolg krijgt in 2024.

De inhoud van dit rapport is tevens onderdeel geweest van de gezamenlijke cross-over analyse van alle proeftuinen. De opbrengsten daarvan zijn ook voor deze proeftuin in te zien en mogelijk helpend en richtinggevend voor de voortgang van de proeftuin Dekkerswald in 2024.

Miranda Laurant,

Lector Organisatie van Zorg en Dienstverlening

1 AANLEIDING

Het project Wonen op Dekkerswald heeft de ambitie om een inclusieve woonbuurt ('Zorgzame Buurt') te creëren, met een divers woningaanbod, waar mensen voor elkaar zorgen en met behoud van natuur. Met de toekomstige woningbouw komen er veel meer mensen op het terrein wonen, wat zowel door ZZG Zorggroep (huidige eigenaar van het terrein), de bewoners van ZZG als de meeste overige bewoners wordt toegejuicht. Zorgzame gemeenschappen zijn onmisbaar om de ouderenzorg toekomstbestendig te maken (Canoy, Smelik & Ham, 2023). Om een inclusieve buurt te laten ontstaan, is het nodig dat er verbindingen komen tussen de mensen op het terrein. De woningbouw is pas over een aantal jaar gerealiseerd, maar er zijn op het terrein nu al kansen om op kleinere schaal de inclusieve samenleving te laten groeien in afgebakende projecten en om te anticiperen op de komst van de mensen die in de toekomst op Dekkerswald komen wonen.

Voor het project 'Betekenisvol ouder worden in de regio' (Nonna/HAN) focussen we daarom op deze kansen. Dekkerswald heeft in het project Nonna Goed Wonen alleen geparticipeerd in de verkennende fase in samenwerking met de HAN. Na deze fase zal de proeftuin zelf gaan experimenteren om initiatieven ten aanzien van de zorgzame woonbuurt te creëren.

De ingezette strategie voor deze proeftuin betreft gesprekken met belangrijke stakeholders, die betrokken zijn bij het werken aan community building en het ontwikkelen van de zorgzame buurt.

Figuur 1: Plattegrond Dekkerswald (Google Maps, 2023)

2 DE CONTEXT: HET 'TERREIN' VAN DEKKERSWALD EN DE BEWONERS

Dekkerswald is een bosrijke/groene omgeving gevestigd tussen Heilig Landstichting en Groesbeek gelegen aan de Nijmeegsebaan. Het was van oorsprong een omgeving waar patiënten met tuberculose behandeld werden. Het eerste gebouw kwam er in 1913, het Sanatorium, gericht op de gezondheidszorg en herstel van tuberculosepatiënten. Momenteel worden de Tekstvakvoorbereidingen getroffen om het gehele terrein te transformeren tot een woonwijk om duurzaam te kunnen verblijven, te wonen en te ontmoeten. Op dit moment wonen/verblijven er mensen op het terrein zonder zorgvraag, mensen die onder begeleiding wonen, vluchtelingen uit Oekraïne, mensen met dementie of een andere zorgvraag en mensen die revalideren/herstellen na een behandeling uit het ziekenhuis (Slaats, 2023).

2.1 Demografische gegevens van Dekkerswald

Op het terrein van Dekkerswald zijn verschillende woon/zorg organisaties gevestigd. Naast deze organisaties biedt het terrein ruimte voor beweging, ontmoeting en duurzame verbindingen met elkaar. Figuur 1 (december 2023) laat een overzicht van de organisaties/gebouwen zien van het terrein.

- *De Serre/Kapel onder de Bogen*: een centrale ontmoetingsplaats, die eigendom is van ZZG Zorggroep. Deze ruimtes worden aangeboden als centrale plek om elkaar te ontmoeten, voor bijeenkomsten en voor het houden van symposia en congressen. De Serre en Kapel zijn in Coronatijd "ontdekt" als locatie voor vergaderen met afstand en worden momenteel vrij intensief als vergaderlocatie gebruikt. Als locatie voor de buurt en culturele en recreatieve gebeurtenissen wordt het nu niet ingezet, omdat ZZG daarvoor geen zorggeld kan gebruiken.
 - Hier liggen kansen om de verbinding te versterken met bewoners van het terrein. Welke kansen dat zijn, is in de verkennende onderzoeksfase mede onderzocht en wordt verderop in dit rapport uitgewerkt.
- *Eikenhorst*: een woon/zorg locatie gericht op bewoners met dementie en voor bewoners met een lichamelijke achteruitgang. Elke verdieping (in totaal vijf) heeft twee buurtkamers en een gezamenlijke keuken. Inschrijven voor een woning kan met een zorgindicatie van VV5 of hoger. In totaal biedt de Eikenhorst ruimte aan 71 personen (71 woonappartementen) (ZZG Zorggroep, 2023).
- *De Plataan*: biedt over vier verdiepingen 51 woonappartementen waar het ook mogelijk is om met twee personen en huisdieren te wonen. Een gedeelte is beschikbaar voor bewoners die zorgbehoefte hebben (VV4 en VV6) en een gedeelte biedt ruimte voor bewoners zonder zorgindicatie. Duurzaam wonen staat hier centraal (ZZG Zorggroep, 2023).
- *De Kentering*: was in het verleden een zusterflat. Momenteel zijn er voorzieningen getroffen om vluchtelingen op te vangen op deze locatie. In totaal is het mogelijk dat er 260 vluchtelingen uit Oekraïne kunnen wonen in deze flat.

- *Kliniek Heyendael*: biedt cosmetische en plastische chirurgie aan. De behandelingen vinden plaats in de villa op het park zelf waarin een Klasse 1 OK-Complex is gebouwd (Kliniek Heyendael, 2023).
- *Berkenhof*: wordt ingezet voor kantoren ZorgGen en voor praktijkonderwijs van het ROC.
- *'t Wald*: is in 2021 opgeleverd en functioneert als kantoorgebouw voor ondersteunende diensten van de ZZG Zorggroep en als hoofdkantoor voor deze organisatie.
- *ZZG Herstelcentrum*: is gericht op herstel en revalidatie van cliënten na bijvoorbeeld een ziekenhuisopname. Het herstelcentrum bestaat uit drie klinieken: 1) neurorevalidatie, 2) chirurgische revalidatie en 3) interne revalidatie. In totaal omvat het gehele centrum 59 éénpersoons suites en 63 tweepersoons suites waar zorg en ondersteuning geboden kan worden.
- *Onder de Bomen*: organisatie gericht op beschermd/begeleid wonen. Deze locatie op Parklaan 1 biedt voor 30 cliënten 24/7 begeleid wonen aan. Vanwege een brand op 20 juni 2023 verblijft een groot gedeelte van de cliënten in het herstelcentrum van ZZG Zorggroep tot het gebouw weer bewoonbaar zal zijn.
- *De Erven*: een bewonersvereniging van bewoners van het terrein zonder zorgvraag, die veelal wonen in de oude dienstwoningen op het terrein.

2.2 Demografische gegevens toekomstige bewoners Dekkerswald

Komende jaren worden 200 tot 400 nieuwe woningen gecreëerd op het terrein. 70% gericht op vitale zelfstandige bewoners en 30% bewoners met een zorgbehoefte. Binnen de 70% wordt er gestreefd om ruimte te bieden voor 30% sociale huur, 20% middeldure huur en 50% vrije koop/huur. In totaal zullen er in twee fasen 395 woningen gerealiseerd worden. Om te voorkomen dat het terrein zijn 'groene' en 'duurzame' karakter verliest, zullen er huidige gebouwen gesloopt worden en zal daar ook weer gebouwd worden.

Ook moet er ruimte komen voor ontmoeting. Hier kan een restaurant zich voor aandienen, maar ook de plek van de Serre en de moestuin. De focus van dit project zal zich in eerste instantie gaan richten op deze plekken (Wonen op Dekkerswald, 2023).

2.3 Huidige situatie

In samenwerking met onder andere Oosterpoort (woningbouwcoöperatie), ZZG Zorggroep en Van der Klok (projectontwikkelaar) is afgelopen jaren gewerkt aan de totstandkoming van het zogenaamd Wenkend Perspectief: een document waarin de missie, visie en waarden beschreven staan, die leidend zijn bij de ontwikkeling van de zorgzame woonbuurt Dekkerswald. Het Wenkend Perspectief is gestoeld op drie kernwaarden: inclusiviteit, natuur en gemeenschap. Deze waarden en andere kernbegrippen zoals het begrip Zorgzame Buurt zijn uitgewerkt in dit document. Op 19 april 2023 is er een bijeenkomst

georganiseerd voor huidige en toekomstige bewoners van Park Dekkerswald. Hier is zowel de fysieke vormgeving van Dekkerswald (de bouwplannen) als de ambities en plannen m.b.t. het sociale aspect van het wonen en participatie gepresenteerd. Bezoekers konden reageren en meepraten. Via themapanelen is met post-its informatie opgehaald bij de geïnteresseerden. De werkgroep Zorgzame Buurt gebruikt deze informatie bij de plannen en acties m.b.t. community building.

Op 21 september 2023 stemde de gemeenteraad van Berg en Dal in met het stedenbouwkundig plan. In het stedenbouwkundig plan wordt ook aandacht geschonken aan de sociale verbinding en ontmoeten. Twee plekken staan daarin centraal:

De Serre:

Op het terrein ligt een serre, een ruimte met ontmoetings- en horecamogelijkheden. Op dit moment vinden er weinig activiteiten plaats in de Serre, maar hierin zit wel potentie en aantrekkingskracht om mensen van buiten Dekkerswald te laten verbinden met de nieuwe wijk. Bewoners van het terrein zouden een rol kunnen spelen in de invulling hiervan. Zo sluiten we aan op capaciteiten die er al zijn.

De Moestuin:

Er is een moestuin mogelijkheid bij de Serre. Er zijn al contacten met partijen van buiten het terrein (het Voedselbos en mogelijk Pluryn) over de invulling van deze moestuin. Ook dit is bij uitstek een plek om community building te laten ontstaan. Aansluitend hierop is een idee om een beweegroute aan te leggen over het terrein, om beweging laagdrempelig te maken en zo ook verbinding te creëren.

3 RESULTATEN

3.1 Startfase

In juli 2023 vond kennismaking plaats tussen een vertegenwoordiger van de proeftuin (opbouwwerker Forte Welzijn) en de onderzoeker van de HAN. Hierin is verkend wat de mogelijkheden waren voor de proeftuin Dekkerswald. Omdat er veel verschillende partijen betrokken zijn bij de proeftuin Dekkerswald, bleek het nodig om in de verkennende fase van het onderzoek deze partijen te spreken om goed zicht te krijgen op de context, de ontwikkelingen en de kansen. Het ontwikkelen van de zorgzame woonbuurt bleek de grootste focus voor komende jaren en daarom ligt in dit onderzoek de focus op het opleveren van informatie om te gaan experimenteren met o.a. inwonersinitiatieven ten behoeve van de Zorgzame Buurt.

In september is een vervolg gegeven aan het komen tot het doel en de vraagstelling voor Dekkerswald. Begin september 2023 werd duidelijk dat proeftuin Dekkerswald vanuit het HAN onderzoek in 2024 niet verder zou gaan en alleen zou deelnemen aan de verkennende onderzoeksfase van september tot en

met december 2023. In overleg met de vertegenwoordiger van de proeftuin en de projectleider van Nonna zijn vervolgens de vraag- en doelstelling van de proeftuin bijgesteld: de focus zou liggen op het verkrijgen van een overzicht van kansen ten behoeve van de zorgzame buurt voor zowel de korte als de lange termijn.

Afbakening en definiëring van het proeftuinonderzoek voor Dekkerswald

Overkoepelende vraagstelling

Hoe ziet betekenisvol ouder worden op Dekkerswald er in de toekomst uit en wat kan community building bijdragen aan gemeenschapszorg in de toekomstige buurt Dekkerswald.

Vraagstelling voor de eerste fase van het project

Hoe kan in een wijk in opbouw community building bijdragen aan het laten opbloeien van een inwonersinitiatief zoals de Serre en de Moestuin en wat zijn de effecten hiervan voor de gemeenschap?

Deelvragen:

- Welke potentie en draagvlak is er onder huidige bewoners van het terrein voor het laten opbloeien van de Serre en de Moestuin? Hoe kan dit aangesproken en vergroot worden?
- Welke kansen zijn er voor de Serre en de Moestuin? Welke vormen kan het aan gaan nemen en wat zijn daarmee kansen die nu al binnen bereik liggen?
- Welke kansen zijn er voor het inrichten van de zorgzame buurt van de toekomst?
- Wat is er nodig van professionele partijen en welke rol kunnen zij vervullen?

3.2 Werkwijze

Gesprekken met sleutelfiguren

In september, oktober en november 2023 hebben diverse interviews plaatsgevonden met sleutelfiguren van belangrijke partijen die betrokken zijn bij het verder vormgeven van de Zorgzame Buurt. Dit om vanuit meervoudig perspectief antwoord te kunnen krijgen op de vraagstelling en de deelvragen. Deze gesprekken hebben met name antwoord gegeven op de kansen en randvoorwaarden van een succesvol traject van community building, de kansen op korte termijn (de Serre en de Moestuin), de rollen die de diverse partijen spelen en hoe zij de toekomst van het park voor ogen hebben.

Studentproject dagboeken

Vanuit de HAN is een groepje studenten gekoppeld aan het project. Zij hebben met behulp van een dagboekenmethode informatie opgehaald onder zowel bewoners van het terrein als zorgpersoneel ten aanzien van kansen en wensen voor de Zorgzame Buurt. De resultaten hiervan verwerken zij in hun eindverslag. Een samenvatting van hun resultaten is opgenomen in dit verslag.

3.3 De sleutelfiguren bij Community Building op Dekkerswald

Bij het ontwikkelen van de Zorgzame Buurt op Dekkerswald zijn veel belanghebbenden betrokken. In de figuur hieronder is in beeld gebracht welke stakeholders betrokken zijn.

Figuur 2 Het samenwerkende netwerk t.a.v. de Zorgzame Buurt Dekkerswald

Voor deze verkenningsfase is gesproken met de volgende betrokkenen:

ZZG Zorggroep: eigenaar van het terrein en zorgorganisatie achter de Eikenhorst, de Plataan en het Herstelcentrum. ZZG Zorggroep is de partij die het terrein uiteindelijk deels verkoopt aan nieuwe bewoners. Daarnaast heeft ZZG Zorggroep belang bij het ontstaan van een inclusieve, zorgzame buurt op Dekkerswald, waardoor er een zo goed mogelijke verbinding ontstaat tussen de bewoners die zorg ontvangen op de Plataan, Eikenhorst en in het Herstelcentrum en de mensen die op het terrein (komen) wonen. Hoger doel vanuit ZZG is dat op termijn 'gemeenschapszorg' ontstaat en daarmee de zorgmedewerkers deels worden ontlast door wijkbewoners van terrein Dekkerswald, bijvoorbeeld daar waar het gaat om activiteiten of welzijn en dat zowel de cliënten van ZZG als de wijkbewoners hier voldoening uit halen.

Huidige bewoners terrein Dekkerswald: wonen tot nu toe prettig op het terrein en willen dat uiteraard behouden. Staan gemengd positief tegenover de ontwikkelingsplannen en enkele bewoners zijn actief betrokken bij deze plannen.

Forte Welzijn: vanuit Forte Welzijn is een opbouwwerker voor twee dagen in de week intensief betrokken bij het vormgeven van de Zorgzame Buurt. Ze leidt de werkgroep Zorgzame Buurt en heeft een brede blik op het project, de betrokken partijen en de mensen die er wonen. Vanuit deze rol brengt ze belangen van verschillende partijen bij elkaar. Ze is ook kwartiermaker en organiseert o.a. kleinschalige activiteiten in de Serre.

Oosterpoort, woningbouwvereniging: ongeveer 60 nieuwe woningen van de eerste fase gaan verhuurd worden via Oosterpoort (30%). Voor Oosterpoort is het belangrijk dat de (vaak kwetsbare) doelgroep die aanspraak maakt op sociale woningbouw fijn kan wonen in een leefbare buurt en dat deze bewoners worden ondersteund bij problemen die zij ervaren qua gezondheid, welzijn, financiën, etc. Door de veranderende maatschappij blijven mensen met een zorg- of ondersteuningsvraag langer in de wijk wonen en maken zij onderdeel uit van de zorgzame buurt. Oosterpoort zorgt voor passende woningen: doelgroepgericht, betaalbaar en duurzaam en richt zich nadrukkelijk op welzijn om latere zorgvragen mogelijk te voorkomen.

KLOK-groep: is projectontwikkelaar en vaste partner van ZZG Zorggroep voor verschillende locaties, om een mix van zorg en wonen te creëren en richting te geven aan de zorgzame buurt. KLOK werkt vanuit het perspectief van vastgoed en zorgzame buurt. Vanuit KLOK is een klankbordgroep ingesteld en is een omgevings/participatiemanager betrokken bij de ontwikkeling en uitvoering van de plannen.

HEVO Fame: gespecialiseerd in het ontwikkelen van woonconcepten voor kwetsbare mensen. Werkt in opdracht van ZZG Zorggroep en is in een vroeg stadium al betrokken om op strategisch niveau plannen op te stellen ten behoeve van de gemeente, de projectontwikkelaar, de gemeente, etc. Behartigt belangen van ZZG Zorggroep en heeft actief deel uit gemaakt van het participatieproces van de afgelopen twee jaar. HEVO werkt ook aan het Stedenbouwkundig Plan en faciliteert aldus mede de zorgzame buurt. Een vertegenwoordiger van HEVO is voorzitter van de werkgroep Zorgzame Buurt.

Gemeente Berg en Dal: de gemeenteraad neemt besluiten over al-dan-niet goedkeuring/ aanpassing van de plannen van Park Dekkerswald. Vanuit de gemeente is een beleidsmedewerker participatie betrokken bij de werkgroep Zorgzame Buurt. De gemeente heeft belang bij een goede en stevige verankering van het concept Zorgzame Buurt op Dekkerswald, omdat dit het woonplezier en het welbevinden van burgers positief kan beïnvloeden.

3.4 Community building in de huidige situatie

In de gesprekken werd veel ingegaan op hoe het huidige terrein eruit ziet en welke kansen dat biedt. Er zijn ideeën en denkbeelden gedeeld over het creëren van meer 'reuring' en activiteit op het terrein. Hieronder volgen de belangrijkste thema's.

3.4.1 Kansen door samenwerking: meervoudige waardecreatie

Verschillende samenwerkingspartners noemen tips en adviezen die in de lijn liggen van meervoudige waardecreatie en het aangaan van samenwerkingsrelaties, om de locatie exploitabel te maken.

Concreet is de Serre een mooie plek om bijvoorbeeld koffie met taart te serveren, maar eerdere ervaring leert dat alleen horeca het initiatief niet exploitabel maakt.

Door op verschillende gebieden waarde te creëren met een initiatief, zal er meer steun en meer aanloop zijn en zullen meerdere geldstromen ervoor kunnen zorgen dat de plek exploitabel wordt. Goede initiatieven zijn domeinverbindend of domeinoverstijgend. De baten liggen vrijwel nooit op één dimensie (Canoy, Smelik & Ham, 2023). Voorbeelden van extra waarde toevoegen aan bijvoorbeeld een horeca-initiatief, zijn:

- Aandacht voor werkgeluk, bijv. door te werken met mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en daarmee met gesubsidieerde arbeidsplaatsen.
- Aandacht voor gezondheid, bijv. door te werken met lokale producten of met initiatieven rondom bewegen.
- Aandacht voor participatie, bijv. door ruimte te bieden aan verenigingen, clubs, vrijwilligers en nieuwe ideeën.
- Aandacht voor leren, bijv. door samen te werken met onderwijsinstellingen voor stage- en opleidingsplekken op verschillende gebieden.

Figuur 3: maak zichtbaar dat er een restaurant is (liefsvanlinda.nl)

- Aandacht voor natuur, geheel in lijn met de waarden van het Wenkend Perspectief, door zowel zorg te hebben voor de natuur als de natuur in te zetten als fijne plek om te zijn en dingen te doen.

Daarnaast liggen er ook kansen om de horeca van het Herstelcentrum te gebruiken. Dit is een grote ruimte waar men relatief goedkoop kan drinken en eten. Door de fysieke kenmerken van deze plek, krijgt deze horeca momenteel weinig aanloop van mensen die niet verblijven of te gast zijn bij cliënten van het herstelcentrum: de horeca heeft geen open uitstraling, geen eigen naam en aan de buitenkant

van het gebouw is niet goed te zien dat je er als buitenstaander naar binnen mag. Het aantrekkelijk maken van deze plek biedt zeker kansen, omdat vlak achter het herstelcentrum in het bos wandel- en fietsroutes liggen die intensief worden gebruikt.

3.4.2 Nieuwe samenwerkingsrelaties

Om meervoudige waarde te creëren, zijn nieuwe samenwerkingsrelaties belangrijk. Voorbeelden die zijn genoemd:

- Samenwerking met sociale ondernemingen, zoals TOOS en BUUR.
- Pluryn (door mensen met een beperking hun bijdrage te laten leveren, bijvoorbeeld in horeca, zoals de Buurtmarkt Bredeweg of Blixem, maar denk ook aan de houtgroepen en bosgroepen van Pluryn).
- Samenwerkingspartners in onderwijs, bijvoorbeeld het ROC of de HAN. Denk aan een werkplaats voor Social Work, voor horeca, voor sportopleidingen. Wellicht is er potentie om van Dekkerswald een Spark Center te maken (leerwerkplaats).
- Samenwerking met sportscholen, voor een extra locatie voor mensen om te sporten.
- Samenwerking met natuurorganisaties (Staatsbosbeheer) én toeristische organisaties, zoals de ANWB voor fiets- en wandelroutes en MTB Nijmegen voor de mountainbikeroute. Een simpel bordje langs deze route die verwijst naar de horeca van het herstelcentrum zou al aanloop kunnen opleveren.

Figuur 4: voorbeeld van een bordje langs de wandelroute (informatiebord.nl)

3.4.3 'De neuzen dezelfde kant op'.

Om deze nieuwe verbindingen aan te gaan, is het ook van belang om huidige samenwerkingsrelaties te benutten. Een soepele samenwerking met de gemeente Berg en Dal en ZZG Zorggroep is essentieel voor soepelheid m.b.t. regels, vergunningen, afspraken, facilitering en financiering.

Een gemeenschappelijk beeld en een gedeelde ambitie waar alle partners gezamenlijk naartoe werken, helpt hierbij. Het beeld van de zorgzame buurt, zoals deze ook is uitgewerkt in het Wenkend Perspectief, behoeft verdere inkleuring. Hierbij helpt het om het met elkaar eens te worden over de gezamenlijke ambitie en om ieders belangen hierbij te erkennen en daaraan tegemoet te komen. Deze constatering komt overeen met het samenwerkingsmodel van Kaats en Opheij (2023) en dit model biedt wellicht verdere handvatten om met de werkgroep Zorgzame Buurt op te pakken.

3.4.4 Beeldvorming en uitstraling

Er liggen kansen bij de aanpak van de huidige uitstraling van het terrein. Dekkerswald is een zorgterrein en bij binnenkomst is dat zichtbaar en voelbaar. Het gesloten karakter van het terrein zou eenvoudig weg te nemen zijn, o.a. door het bordje van het zorgterrein weg te halen en te laten zien dat men vanaf buiten het terrein mag betreden. Het terrein zelf lijkt zijn grandeur een beetje verloren en mag 'vrolijker'.

Figuur 5: Het poortwachtershuis, kenmerk voor een zorgterrein. Welke nieuwe bestemming kan het krijgen?

Figuur 6: Om bijna het hele terrein is een hekwerk (nodig om het wild buiten te houden!)

3.4.5 Werk aan een exploitabel initiatief

Indien men wil dat (potentiële) ondernemers zich verbinden, moeten er voldoende kansen zijn om het initiatief exploitabel te maken. Dit sluit aan bij de eerder genoemde meervoudige waardecreatie. Ondersteun en denk actief mee met het ondernemingsplan. Werp zo min mogelijk drempels op voor mensen die zich hiervoor willen inzetten en zich hieraan willen verbinden.

3.4.6 Betrek mensen van 'buiten'

Omdat er nog relatief weinig mensen op het terrein wonen, biedt het creëren van meer beweging van mensen van buiten het terrein naar binnen wellicht meer mogelijkheden om activiteiten succesvol te laten zijn of een ontmoetingsplek exploitabel te laten zijn.

- Gebruik de natuur om mensen naar de zorgzame buurt toe te trekken. Ga om tafel met Staatsbosbeheer, ANWB en MTB Nijmegen en laat routes over het terrein lopen, zo mogelijk langs de serre. Dit alles uiteraard zonder extra druk te leggen op de natuur.
- Organiseer activiteiten die interessant zijn voor de mensen uit de regio. Het werkt goed als mensen op reguliere basis naar Dekkerswald komen, bijvoorbeeld voor een abonnement op een pluktuin of een voedselbos, een wekelijkse repetitie, etc. Grotere evenementen zoals een markt. Mogelijk is er elders in de gemeente een club die geen locatie meer heeft en waar mogelijkheden liggen.
- Dieren verbinden mensen. Hondenclubs en activiteiten met de paarden van de paardenbak worden genoemd.
- Eten en drinken verbindt mensen.

3.4.7 Ontwikkel een actief programma

Veel ideeën die in de gesprekken naar voren zijn gekomen, zijn actief. Woorden als bruisend en reuring worden genoemd om het gevoel weer te geven dat er mag ontstaan. Activiteiten met elementen als 'buiten', 'kinderen' en 'plezier' roepen een goed gevoel op bij de geïnterviewden.

3.4.8 Huidige bewoners, gebruikers en initiatiefnemers eigenaarschap en zeggenschap

Bewoners van het terrein verschillen enorm in betrokkenheid bij het creëren van de zorgzame buurt. Vanzelfsprekend zijn zo veel als mogelijk goede contacten met hen essentieel. Toch werd dit item een aantal keer genoemd: geef de mensen die de ruimtes gebruiken zo veel mogelijk de ruimte en het eigenaarschap. Ruimte is zowel fysieke ruimte als ook beslisruimte, met zo min mogelijk barrières in regels, sleutelgebruik, gebruik van aanwezige voorzieningen, etc. Hoe groter het gevoel van eigenaarschap, hoe groter de betrokkenheid van mensen. Uit een crossoveranalyse van alle proeftuinen samen werd deze aanbeveling als volgt geformuleerd: durf de macht en invloed bij inwoners te beleggen.

Community building: kansen voor nu

1. **Werk aan meervoudige waardecreatie, bijvoorbeeld gezondheid, participatie, natuur, etc.**
2. **Bouw aan nieuwe samenwerkingsrelaties om waarde te creëren**
 - a. **Samenwerken met sociale ondernemingen (Buur, Pluryn/Buurtmarkt, TOOS)**
 - b. **Samenwerken met onderwijsorganisaties (HAN, ROC, Leerwerkplaatsten)**
 - c. **Samenwerken met sportorganisaties**
 - d. **Samenwerken met natuur- en toeristische organisaties**
3. **Kleur samen het gemeenschappelijk beeld concreter en verder in**
4. **Stuur aan op samenwerkingsafspraken met gemeente Berg en Dal en ZZG Zorggroep ten behoeve van regels vergunningen, afspraken, facilitering, financiering, subsidies, etc.**
5. **Neem het gesloten karakter van het terrein weg**
6. **Werk aan een exploitabel initiatief**
7. **Betrek mensen van buiten**
8. **Een DOE programma, actief, reuring, bruisend hart. Buiten, dieren, kinderen, plezier en kleine initiatieven**

9. Geef bewoners en initiatiefnemers zeggenschap over gemeenschappelijk terrein en over de serre
10. Organiseer ook voor de toekomst middelen om professionals te betalen die community building mee helpen opbouwen

3.5 Het inrichten van de zorgzame buurt op Dekkerswald?

Wat verstaat men onder een Zorgzame Buurt op Dekkerswald?

In de interviews is gevraagd naar wat men verstaat onder een zorgzame buurt en welke beelden men daarbij heeft. Onderstaand figuur vat de reacties van de sleutelfiguren hierop samen.

De zorgzame buurt van Dekkerswald

- **Verbinding tussen mensen, ook met mensen die zorg ontvangen**
- **Wederkerigheid**
- **Omzien naar elkaar**
- **Bruisen en reuring**
- **Gezelligheid**
- **Samenwerking**
- **Diversiteit**
- **Natuur en groen**
- **Voorzien in behoeften en wensen**
- **Gezamenlijke aanpak**
- **Onmisbaar**

Deze kreten behoeven verdere 'inkleuring' door de werkgroep zorgzame buurt. Aangegeven wordt dat in het Wenkend Perspectief vooral wenselijke beschrijvingen staan, die verdere concretisering behoeven. Bijvoorbeeld: wat betekent verbinding tussen mensen? En wat ontstaat er als die verbinding er is? En wat draagt dat bij aan de ervaring van de zorgzame buurt? Het belang van deze uitwisseling in de werkgroep Zorgzame Buurt is al eerder aan bod gekomen en is een belangrijk proces om als werkgroep te doorlopen.

Figuur 7: Herstelcentrum, een plek met veel mogelijkheden voor ontmoeten in het restaurant

3.5.1 Gemeenschapszorg: verbinding tussen bewoners met en zonder zorgvraag

Een achterliggende gedachte van het creëren van een Zorgzame Buurt is onder andere dat gemeenschapszorg een bijdrage aan betekenisvol ouder worden kan leveren en daarmee ook uiteindelijk een positief effect heeft op de uitdagingen van de ouderenzorg: het nu al enorme tekort aan personeel en een vooruitzicht op een verdubbeling van het aantal zorgbehoevende ouderen.

Eén van de geïnterviewden gaf aan dat dit perspectief van gemeenschapszorg er zeker is, maar dat het ook grenzen kent: 'het zorgdeel blijft professioneel, dat vraag je niet aan je buurvrouw'. Het deel dat wel uit handen gegeven kan worden aan vrijwilligers en actieve buurtgenoten zit meer in de welzijnshoek: bijvoorbeeld samen koken, eten, kaarten, wandelen en naar stad. Ook hier zijn beperkingen: er zijn bijvoorbeeld veel zorgvragers met dementie en lichamelijke en/of geestelijke achteruitgang en voor deze mensen is het lastig om sociale contacten met mensen buiten hun familie om goed in stand te houden of actief lid te worden en blijven van verenigingen. Dit betekent dat een actieve rol voor ZZG als zorgverlener en bemiddelaar in deze contacten nodig is om deze verbindingen tot stand te brengen en in stand te houden. Dit is het aandachtsgebied van de Coördinator Welzijn, maar vraagt ook bijdrage van het zorgpersoneel.

3.5.2 Organisatie van de zorgzame buurt: slim inwoners binden

Het inrichten van de zorgzame buurt van de toekomst kwam in elk gesprek naar voren. Het wordt gezien als iets dat ingewikkeld is en daarom goed doordacht ingezet, opgetuigd en georganiseerd moet worden. Ideaal is de gelijkwaardige mix tussen bewoners en professionals, ondersteund door goede facilitering vanuit de gemeente en de zorgorganisaties. Hieronder volgen adviezen voor de organisatie van de zorgzame buurt van de toekomst, afkomstig uit de gesprekken met de sleutelfiguren.

- Het creëren van een team van inwoners en professionals die werken aan een zorgzame buurt. Vanuit eerdere onderzoeken is gebleken dat gelijkwaardig partnerschap cruciaal is hierbij. *Dit betekent niet (alleen) inwoners in een klankbordgroep, maar direct in de werkgroep.* Dit is iets waar je naartoe kunt werken. Deze benadering is geen top-down of bottom-up, maar 'Community-Up', waarbij alle partijen vanaf een zo vroeg mogelijk stadium gelijkwaardig zijn betrokken.
- Bedenk een structuur voor de toekomst waarin bewoners zich zo gemakkelijk mogelijk organiseren. Bewoners hebben over het algemeen meer behoefte aan verbindingen dichtbij (straat, gebouw, buurt) dan in de hele wijk (Crossoveranalyse, 2024). Genoemd zijn:
 - Organiseer bijvoorbeeld in lagen: in het klein rondom het gebouw voor directe verbinding met je burens, en in het groot bijvoorbeeld meer gericht op interessegebied.
 - Werf inwoners met een mix aan competenties: leiderschapscompetenties, kartrekkers, praktische doeners, iemand met kennis van subsidies en fondsenwerving, etc.
 - Zorg voor een rechtsvorm voor het initiatief dat dienend is aan het doel: verbinding in de zorgzame buurt. Een veel gekozen vorm voor burgerinitiatieven is de coöperatie. Hier

zijn veel goede voorbeelden van in het land (bijvoorbeeld [Zorgcoöperatie Austerlitz Zorgt](#) of Vitaliteitscoöperatie [America Left](#)).

3.5.3 Bouw aan een netwerk van toekomstige inwoners

De bijeenkomst van 19 april 2023 wordt veelvuldig genoemd: er kwamen veel geïnteresseerden luisteren en meepraten en -denken over Park Dekkerswald en specifiek ook over de Zorgzame Buurt. Herhaling van deze bijeenkomst wordt een aantal keer als idee geopperd en kan de start vormen van het bouwen van een netwerk van toekomstige bewoners. In een volgende bijeenkomst kan het actief bijdragen aan de Zorgzame Buurt een programmaonderdeel zijn. Uit ervaringen in andere buurten blijkt dat bewonersbijeenkomsten de start kunnen zijn voor het vormen van actieve werkgroepen van bewoners, die concreet aan 'iets' werken, bijvoorbeeld rondom een thema als gezondheid, natuur, buurtborrel, etc.

3.5.4 Werf mensen via verschillende mechanismen:

- In de breedte via het regelmatig organiseren van informatie avonden over de zorgzame buurt Dekkerswald. Meedenken en -praten, kennismaken, een herhaling van de succesvolle bijeenkomst van 19 april 2023.
- Meer gefocust door enkele (toekomstige) bewoners actief te betrekken in de werkgroep en/of klankbordgroep.
- Laat mensen die er al wonen een centrale rol spelen hierbij.

3.5.5 Goed doordachte werving en selectie van mensen die in de nieuwe buurt komen wonen

In meerdere gesprekken worden strategieën genoemd om 'de juiste' mensen naar de nieuwe woningen te trekken. Mensen die de waarden van het Wenkend Perspectief onderschrijven, maar vooral mensen die zich willen verbinden en zich willen inzetten voor een zorgzame buurt.

- Het oprichten van een coöperatie van inwoners, die zich richt op vormgeven van de zorgzame buurt. Mensen kunnen hier lid van worden, ook al voordat zij hier komen wonen en geven hiermee hun expliciete steun aan leden van de coöperatie die een actieve rol spelen in het vormgeven van een zorgzame buurt. Lidmaatschap van de coöperatie kan aantrekkelijk worden gemaakt door voordelen te bieden, zoals deelname aan activiteiten of gebruik kunnen maken van bepaalde voorzieningen.
- Intakegesprekken met mensen die interesse hebben om op het terrein te komen wonen. Onderschrijven deze mensen de waarden van het Wenkend Perspectief? Willen zij mee bouwen aan een zorgzame buurt? En hoe dan? De vraag is wat hierin mag en kan en er worden twijfels geuit bij het effect hiervan (mensen die zich lijken te committeren, maar eigenlijk gewoon een woning nodig hebben).

- Gerichte werving van kopers en huurders via informatieve bijeenkomsten, waar de waarden van het terrein (zorgzame buurt en natuur) centraal staan, uitgestraald en besproken worden en waar geïnteresseerden mee kunnen denken over de vormgeving en invulling van deze waarden.
- Het werken met een vorm van contract, waarin afspraken staan waar men zich aan committeert. Afspraken over het omgaan met de omgeving en met elkaar. Afspraken over aangaan van verbinding binnen een woongebouw en in de buurt. Afspraken over het gebruik van de buitenruimte. Afspraken over het helpen en ondersteunen van elkaar.
- Randvoorwaarde voor de gekozen constructie is dat deze wederkerigheid in de hand werkt en dat er een actieve gemeenschap kan ontstaan. Daarom moet de structuur en strategie hiervoor doordacht worden gekozen. Een mogelijke structuur is een gelaagde structuur, die zowel op kleine als grotere schaal mensen kan verbinden.
- De vraag die bij de sleutelfiguren leeft is vooral wat op dit terrein 'mag' (met name juridisch maar ook vanuit ethisch perspectief).

3.5.6 Gebruik maken van wat er al (deels) is aan voorzieningen en ervaringen binnen de gemeente

- Bewoners die nu voor dagbesteding van het terrein vertrekken, kunnen ook dagbesteding doen op het terrein. Het idee is om de mogelijkheden hiervoor te verkennen.
- De gemeente maakt gebruik van wijkconsulenten. Deze kunnen mogelijk nu al ingezet worden op het terrein om verbinding te creëren, bijvoorbeeld met de Oekraïners of de cliënten van het herstelcentrum en de Plataan.
- Er zijn elders in de gemeente ervaringen die ook voor Dekkerswald nuttig kunnen zijn, zoals een maatjesproject en een vervoersdienst.
- In gesprek gaan over wederzijdse kansen met initiatieven zoals Buur, Buurtmarkt Bredeweg, Toos, verschillende tuinderijen en het voedselbos.

3.5.7 Passende facilitering

Dit thema wordt belangrijk gevonden, omdat het een cruciale voorwaarde is om verbinding mogelijk en duurzaam te maken. Passende facilitering is bijvoorbeeld:

- Het mogelijk maken voor verschillende activiteiten en groepen om zonder al te veel 'gedoe en regels' gebruik te maken van ruimtes zoals de Serre.
- Het mogelijk maken voor ondernemers om activiteiten te ontplooiën op het terrein, om vanuit het perspectief van meervoudige waardecreatie exploitabel te zijn.
- Faciliteer een actief comité van inwoners in wat zij nodig hebben.
- Passende vergoeding voor inwoners die zich actief inzetten voor verbinding en de zorgzame buurt.

Samenvatting: Hoe organiseer je de zorgzame buurt op Dekkerswald?

1. **Verbind inwoners op een slimme doordachte wijze: een passende vorm van contractering**
2. **Zet ze niet in een klankbordgroep, maar als gelijkwaardige partner aan tafel**
3. **Mensen willen vooral dichtbij verbindingen: burens, gebouw, straat**
4. **Benut de mix aan competenties van inwoners**
5. **Werf toekomstige inwoners nu al voor concrete acties**
6. **Gebruik in de toekomst een rechtsvorm (bijv. een coöperatie)**
7. **Zorg voor ondersteuning door professionals**
8. **Bouw het netwerk kleinschalig**
9. **Zorg voor de juiste facilitering**
10. **Laat 'het systeem' voor je werken (=zo min mogelijk drempels opwerpen)**
11. **Begin nu al met het ontwerp**

3.6 Samenwerking en regie

3.6.1 Samenwerken in het netwerk

De gesproken sleutelfiguren zijn allen zeer betrokken bij Dekkerswald en hebben een sterke visie op hoe de zorgzame buurt er idealiter uit komt te zien. Bij verschillende sleutelfiguren kwam daarnaast ook de drive om concreet aan de slag te gaan aan bod: van waarden naar inkleuren en actie.

Als er sprake is van een vraagstuk of uitdaging die geen van de betrokken partijen alleen kan oplossen, is samenwerken in een netwerkstructuur een logische keuze. Een netwerk is ook toepasselijk als er sprake is van complexiteit, veel betrokken partijen en een veelheid aan bijdragen en initiatieven (Kaats en Opheij, 2023). De werkgroep Zorgzame Buurt (en ook de projectorganisatie) is te beschouwen als een netwerk van samenwerkende organisaties, die zich verbinden aan het vraagstuk om een zorgzame buurt te creëren op een plek in meerjarige transitie: een (voormalig) zorgterrein die in jaren wordt omgevormd tot woonplek voor een paar honderd nieuwe mensen.

De kernvraag van samenwerken in een netwerk is niet: wie heeft hier de formele verantwoordelijkheid, maar: wie kan toegevoegde waarde leveren t.b.v. het vraagstuk en wie is bereid om de handschoen op te pakken (Kaats en Opheij, 2023). Dit laatste kwam een aantal keer terug in de gesprekken als zijnde een vraag waar nog geen antwoord op is.

3.6.2 Samenwerkingsstructuur

Er wordt aangegeven dat Nonna opdrachtgever is van de werkgroep Zorgzame Buurt. Opvallend is echter dat Nonna niet voorkomt in de projectstructuur, zoals deze door ZZG en Van der Klok is gemaakt en op papier staat. Werkgroep Zorgzame Buurt hangt in de structuur onder de projectgroep. Gerrit van der Pol is de linking pin tussen beiden. Er is geen bewoner vertegenwoordigd in de werkgroep (en ook niet in de projectgroep). De vraag of dit de best werkzame structuur is, is niet beantwoord in de gesprekken.

Figuur 8: Dekkerswald vanuit de lucht (Wonenopdekkerswald.nl).

3.6.3 (Er)kennen van belangen en intenties

Voor een goede samenwerkingsrelatie, is het prettig om met elkaar helderheid te hebben over ieders zienswijze t.a.v. het vraagstuk (in dit geval het creëren van een Zorgzame Buurt Dekkerswald, maar wat betekent dit en wat zijn de beelden hierbij?), ieders belangen bij dit vraagstuk, verbindende elementen (deze geven energie) van het vraagstuk en elkaars overwegingen en intenties. Uit de gevoerde gesprekken bleek tussen de regels door dat deze elementen niet altijd duidelijk zijn, soms worden ingevuld en in ieder geval niet expliciet zijn gemaakt. Vooral partijen die een financieel belang of bijdrage (kunnen) hebben, zijn terughoudend om uitspraken te doen. De verschillende samenwerkingspartners zijn daarnaast afkomstig uit verschillende sectoren, waarmee het logisch is dat beelden, taal en perspectieven verschillend zijn en dat het tijd kost om elkaar te leren verstaan. Ook wordt aangegeven dat er focus is op 'de stenen' en minder op het welzijn en de verbindingen en dat samenwerkingspartners hier (vanzelfsprekend) verschillend tegenaan kijken.

ZZG Zorggroep is de huidige eigenaar van het terrein. ZZG heeft een direct belang bij de Zorgzame Buurt, namelijk dat er vooral mensen op het terrein komen te wonen die oog hebben voor de bewoners met zorgvraag van ZZG en iets voor hen willen betekenen. Dit om bij te dragen aan de houdbaarheid van de zorg. Financiën is een thema: ZZG stelt niet veel middelen beschikbaar voor welzijn en kan mogelijk zorgmedewerkers ontlasten door welzijn deels te beleggen in de nuldelijn. KLOK groep werkt feitelijk voor ZZG en moet zijn business case kloppend houden. Oosterpoort heeft als belang dat er meer passende woningen worden gecreëerd die doelgroepgericht, betaalbaar en duurzaam zijn. De zorgzame buurt draagt bij aan het gevoel van veilig wonen, aan het tegengaan van eenzaamheid en wil dit realiseren door ontmoetingen tussen mensen te faciliteren en daarmee te zorgen voor meer welzijn. Daarmee is een woonwijk in opbouw een kans om dit duurzaam te organiseren. Deze waarde wordt ook vanuit de gemeente erkend. Daarbij speelt nog mee dat de gemeente zo veel mogelijk wil faciliteren, zonder al te veel financiële bijdrage en toezeggingen op dat vlak. Het belang vanuit

burgerperspectief is een ondergeschoven kindje, aangezien zij nog niet actief vertegenwoordigd zijn in de werkgroep.

In de relatie tussen de bewoners van De Erven en de projectgroep zijn wat spanningen merkbaar. De geïnterviewde bewoner, die aangaf namens De Erven te spreken, gaf aan zich niet altijd gehoord te voelen door leden van de projectgroep. ZZG en de opbouwwerker geven aan dat de bewoner niet genoeg verder kijkt dan het eigen belang. Beiden perspectieven zijn verklaarbaar en het met elkaar opnieuw in gesprek gaan is mogelijk nodig om komende tijd goed te kunnen samenwerken met de bewoners van De Erven.

3.6.4 Eigenaarschap en regie: samenwerking komt niet vanzelf

Het eigenaarschap van het proces om te komen tot een zorgzame buurt, lijkt naar aanleiding van de gevoerde gesprekken niet helemaal duidelijk. De kwartiermaker heeft een duidelijke opdracht en rol en er wordt vol lof over haar gesproken. Ze staat met haar voeten in de klei, maar heeft ook een leidende positie in de werkgroep als kartrekker en moet de belangen van verschillende partijen samenbrengen. ZZG is de grootste en voornaamste speler in het geheel en voelt daarmee ook diegene te zijn die het initiatief moet starten. ZZG heeft een groot deel van de regie. De regie zal echter ook bij andere partijen moeten worden belegd. Vanuit de gemeente wordt aangegeven dat 'niet alleen de gemeente aan zet is'. Tussen de regels door lijkt het alsof met name verbinding tussen ZZG Zorggroep en de andere samenwerkingspartners aandacht en inkleuring behoeft. Er wordt aangegeven dat slagkracht van de werkgroep Zorgzame Buurt beter kan en tegelijkertijd wordt er juist veel naar de werkgroep Zorgzame Buurt toegeschoven.

Samenvatting en vervolgstappen

De wens tot 'inkleuren' van het concept Zorgzame Buurt vanuit het Wenkend Perspectief is veelvuldig gehoord. Het organiseren van de benodigde samenwerking is een parallel proces. De volgende stappen zijn helpend hierbij:

- Beantwoord de WHY: waarom werken we aan de zorgzame buurt en wat bedoelen we daarmee? Hiermee vind je elkaar in een *gemeenschappelijke taal*. Wat is het beeld over wat je wil opbouwen en/of ombouwen? Gaat het bijvoorbeeld om de professionele aanpak of eerder om concrete resultaten en helderheid? Door dit uit te spreken en te delen ontstaat meer begrip.
- Individuele belangen: Wat is de toegevoegde waarde van alle betrokkenen hierin? En wat geeft hen *energie*? Is dit genoeg om goed te verbinden?
- Eigenaarschap en regie: Wat behelst het *eigenaarschap* van de werkgroep Zorgzame Buurt en wie neemt welk deel op zich? En wie neemt de *regie*? Bespreek bijv. met elkaar of er sprake is van een meer informele of formele sturing van de werkgroep.
- Samen leren: erken dat de complexiteit groot is en dat je samen gaat ontdekken wat wel en wat niet werkt. Er zullen altijd momenten van relatieve 'stilstand' zijn. Wat werkt bouw je uit, wat niet werkt stop je en daarvan leer je samen. Structureer het leerproces door regelmatig samen *te evalueren en te reflecteren*, zowel op de inhoud als het proces.
- Financiële en randvoorwaardelijke steun: bespreek de behoefte aan financiële en randvoorwaardelijke steun met alle samenwerkingspartners, inventariseer wat er al is en wat er nog nodig is.

- **Binding met de projectgroep: de werkgroep Zorgzame Buurt mag zich positioneren en initiatief nemen om steviger te verbinden met de projectgroep. De bestuurder van ZZG (vz. Projectgroep) biedt aan om binnenkort aan te schuiven bij de werkgroep.**

4 CONCLUSIES ONDERZOEK HAN-STUDENTEN NAAR HET CREËREN VAN EEN ZORGZAME BUURT

Tegelijkertijd met de verkennende fase van dit onderzoeksproject heeft een groepje van vier studenten Verpleegkunde en Ergotherapie onderzoek gedaan naar de wensen en behoeften van bewoners van Dekkerswald als het gaat om het creëren van een Zorgzame Buurt. Studenten hebben interviews afgenomen en er zijn dagboeken rond gegaan. Voor dit verslag wordt volstaan met de aanbevelingen die zij doen naar aanleiding van de conclusies uit hun interviews. Uiteraard is de scriptie gedeeld met de opbouwwerker van Forte Welzijn, die de studenten ook heeft begeleid.

Centrale vraagstelling:

Wat zijn de wensen en de behoeften van de huidige en toekomstige bewoners en de zorgprofessionals binnen Dekkerswald als het gaat om het creëren van een Zorgzame Buurt?

Conclusies:

De conclusies uit deelvragen tonen aan dat zowel bewoners als zorgprofessionals een sterke behoefte hebben aan een gemeenschappelijke ontmoetingsplek buiten hun eigen wooneenheden. Deze behoefte komt voort uit de verminderde mobiliteit van bewoners en het verlangen naar sociale interactie. Ze tonen interesse in vrijwilligerswerk, maar enkel op vrijblijvende basis.

Wat betreft de serre, wordt deze gezien als een ideale locatie voor laagdrempelige ontmoetingen en activiteiten, maar vereist wel een goede organisatie. Echter, de moestuin heeft minder animo vanwege het dagelijkse onderhoud en de verminderde mobiliteit van bewoners.

In de algehele conclusie blijkt dat de behoeften voornamelijk liggen bij het hebben van sociale interactie en de wens voor een ontmoetingsplek. De serre wordt gezien als een geschikte locatie hiervoor, terwijl de moestuin op dit moment minder haalbaar lijkt. Een dierenweide wordt echter wel als een positieve optie beschouwd voor ontmoetingen tussen verschillende leeftijdsgroepen.

Aanbevelingen:

Vanuit de conclusie blijkt dat er een grote vraag is naar een ontmoetingsplek. Een herinstructie van de serre zou hiervoor een goede optie zijn.

Aangezien het project wonenopdekkerswald.nl een project is wat nog uit de grond moet komen is er nog geen vergelijkbaar onderzoek gestart voor dit project. Wel zijn er andere zorgzame buurten in Nederland en België waarvan kan worden afgekeken in de zin van succesfactoren bij die betreffende buurten. Weliswaar is elke zorgzame buurt anders en liggen hierbij de wensen en behoeften ook mogelijk op een ander niveau. Door dit onderzoeksverslag bij de hand te houden kunnen de wensen en behoeften die nu behandeld zijn worden meegenomen in de ontwikkeling om de zorgzame buurt op Dekkerswald tot een succesverhaal te laten behoren.

Ook wordt aanbevolen om een nieuwe groep studenten op dit project te zetten zodat de wensen en behoeften van betrokkenen in beeld blijven en vastgelegd kunnen worden.

(De Graaf, Franssen, De Haan & Egging, 2024)

5 LESSONS LEARNED VAN PROEFTUIN DEKKERSWALD

De gesprekken die gevoerd zijn voor de proeftuin Dekkerswald hebben inzichten opgeleverd ten aanzien van het bouwen aan een zorgzame buurt in een bijzondere context, waar een soort van 'omgekeerde inclusie' plaatsvindt: er wordt een woonbuurt ontwikkeld op een zorgterrein en dit samen wordt getransformeerd naar een inclusieve woonbuurt. Hieronder volgen de lessons learned, die mogelijk ook van waarde kunnen zijn voor de andere proeftuinen van Netwerk Nonna.

- **Een zorgzame buurt kan daadwerkelijk bijdragen aan betekenisvol ouder worden en aan het welbevinden van mensen.** Dit blijkt uit de vele best practices die genoemd zijn en uit enkele ervaringen die al zijn opgedaan door de betrokken partijen. Het lijkt soms een missie die ver weg op de horizon ligt, maar het is zeker mogelijk om deze dichterbij te halen.
- **Energie genereren is belangrijk:** aanhaken op datgene wat men drijft, waar men energie van krijgt, blij van wordt is dat wat werkt. Zowel voor de werkgroep zorgzame buurt als voor inwoners die mee gaan werken aan de zorgzame buurt.
- Een **gedeelde missie en visie die concreet** zijn gemaakt geven richting en focus aan de acties en aan de samenwerking. Dit lijkt vanzelfsprekend, maar het meer gedetailleerd concretiseren hiervan is essentieel en helpt alle betrokkenen om te laten zien waar ze voor staan en om duidelijke keuzes te maken en beslissingen te nemen.
- **Wederzijds begrip** en een gemeenschappelijke taal zijn nodig voor een duurzame samenwerking en blijkt een aandachtspunt in een samenwerkend netwerk dat zo divers is als voor Dekkerswald. Betrokkenen geven verschillende interpretaties vanuit verschillende beroepen of achtergronden. In het project Samenredzaamheid (HAN, 2023) is hiervoor een mogelijk behulpzame methodiek ontwikkeld.
- Het schuiven van zorg naar gemeenschapszorg heeft ook consequenties voor de zorgorganisaties, die een beweging maken naar de maatschappij. De rol die de zorgpartij heeft in de transitie is ook **faciliterend**, omdat bijvoorbeeld vastgoed een functie krijgt voor de gemeenschap. Dit zijn waardevolle en onmisbare faciliteiten voor inwoners. Heldere afspraken hierover helpen om elkaar als betrouwbare partner en als goede buur te (blijven) zien.
- Het bouwen aan gemeenschapszorg vergt veel tijd, geduld en het regelmatig bijstellen van de stip op de horizon. Dit proces kent stagnaties en soms lijkt het alsof er geen vooruitgang wordt geboekt. Deze momenten zijn geschikt gebleken voor **evaluatie en bijstelling** van het proces.
- Durf te experimenteren met **nieuwe samenwerkingsvormen** en richt hiervoor concreet het mandaat en het samenwerkingsmodel in. Meervoudige vraagstukken kennen geen gestandaardiseerde oplossingen. De Serre laten uitbaten door verschillende partijen gezamenlijk uit verschillende is een voorbeeld van een oplossing om de Zorgzame Buurt een impuls te geven die niet standaard is en die maatwerk vraagt.

6 AANBEVELINGEN VOOR VERVOLGONDERZOEK

Het onderzoek vanuit de HAN en Netwerk Nonna betrof een verkennend onderzoek naar hoe community building kan bijdragen aan het welbevinden en aan het ontwikkelen van een Zorgzame Buurt. De projectgroep en de Werkgroep Zorgzame Buurt zetten ondertussen de volgende stappen. Om het proces te monitoren, op tijd te evalueren en bij te sturen, is het goed om de volgende vragen, al dat niet met onderzoek, te blijven beantwoorden:

- **Wat zijn de werkzame elementen van (kleine) initiatieven?** Welke (kleine) initiatieven zijn succesvol (of niet) en waarom? Wat is het effect van het betreffende initiatief op degenen die participeren? En wat betekent dit voor andere initiatieven? Door dit in beeld te brengen breng je een leerproces op gang, specifiek voor de zorgzame buurt op Dekkerswald.
- **Wat zijn motieven van inwoners om mee te werken aan de Zorgzame Buurt of deel te nemen aan een initiatief?** Op het moment dat mensen bereid zijn iets te doen, is het in beeld brengen van het motief inzichtgevend voor volgende stappen, omdat je dan beter kunt sturen op de gewenste resultaten voor de inwoners (motieven zijn bijvoorbeeld het aanhalen van sociale contacten, het kennen van je burens, maar kunnen ook veel specifieker zijn dan dit).
- **Welke wijze van samenwerking werkt en wat werkt minder goed?** Wat betekent dit voor vervolgstappen? De werkgroep Zorgzame Buurt is aan het pionieren en kan zichzelf nog beter aansturen als deze vragen regelmatig worden beantwoord.
- **Wat betekent de groei van de Zorgzame Buurt voor het welbevinden van mensen die er wonen?** Zoals in het gesprek met de bestuurder van ZZG werd aangegeven, kan deze informatie van waarde zijn voor o.a. het besluit voor het al dan niet inzetten van fase 2 van het bouwproject. Er zijn verschillende methodieken die hiervoor kunnen worden ingezet. Een nulmeting die op tijd ingezet wordt kan hierbij helpend zijn. Daarnaast kan een methodiek zoals Effectencalculator ingezet worden om (achteraf of tijdens) effecten van community building op welbevinden zichtbaar te maken en/of een model zoals Positieve Gezondheid (Huber, 2012 en Staps & Van Wietmarschen, 2019).

Integraal model voor Positieve Gezondheid en Leefomgeving: invul-voorbeeld

LOUIS BOLK
INSTITUUT

© Louis Bolk Instituut

Figuur 9 Model Positieve Gezondheid en Leefomgeving (Louis Bolk instituut, 2019).

7 BRONVERMELDING

Canoy, M, Smelik, J, Ham, M. 2023. *Zorgzame Buurten*. Inspirerende initiatieven die het systeem trotseren. NLZvE, Vilans, Movisie, Utrecht.

De Donder, L et al., (2022). *Zorgzame buurten komen er niet vanzelf*. Vrije Universiteit Brussel. Geraadpleegd op 30 september 2023, van [Zorgzame buurten komen er niet vanzelf \(vub.be\)](https://vub.be)

Radboudumc. (2022). *Rust, reinheid en regelmaat in het historische Dekkerswald*. Geraadpleegd op 8 oktober 2023, van <https://nieuwe-campus.radboudumc.nl/magazine/nieuwe-campus/historie-dekkerswald>

Van Wietmarschen, H., & Staps, J. J. M. (2019). *Positieve gezondheid de wijk in!: Handleiding integrale wijkaanpak op basis van positieve gezondheid en leefomgeving*. Brochure opgehaald van het web op 10 oktober 2023 van <https://iph.nl/wp-content/uploads/2019/11/positieve-gezondheid-de-wijk-in-web.pdf>.

Van Wijk E, Rutten G, Sleijster S, Oostra D, Roenhorst J, Laurant M. (2023). *Samenredzaamheid; Samen bouwen aan een nieuw gezondheidssysteem*. Nijmegen: HAN University of Applied Sciences.

Wonen op Dekkerswald. (19 april 2022). *Wonen op Dekkerswald; Natuurlijk voor iedereen*. Wonenopdekkerswald.nl. Geraadpleegd op 17 september 2023, <https://www.wonenopdekkerswald.nl/media/12188/wonen-op-dekkerswald-themapanelen-inloopbijeenkomst-19-april-2023.pdf>

ZZZorggroep. (z.d.) Dekkerswald volop in ontwikkeling. Zzzorggroep.nl. Geraadpleegd op 24 september 2023, <https://www.zzzorggroep.nl/park-dekkerswald/>

<http://paulstaats.com/wp-content/uploads/2018/04/Magazine-100-jaar-Dekkerswald.pdf>

<https://www.zzzorggroep.nl/wonen-met-zorg/woonlocaties/eikenhorst-groesbeek/>

<https://www.zzzorggroep.nl/wonen-met-zorg/woonlocaties/plataan-groesbeek/>

<https://www.bouwenaandezorg.eu/artikel/kliniek-rijk-van-nijmegen-ruim-ok-complex-in-een-kleine-ruimte/>

<https://www.annekooslittel.nl/opdrachten/zzg-t-wald/>

<https://www.zzzorggroep.nl/herstelcentrum/praktijken/>

<https://vandeklok.nl/projecten/zzg-herstelcentrum-groesbeek>

<https://onderdebomen.nl/>

<https://www.wonenopdekkerswald.nl/media/12188/wonen-op-dekkerswald-themapanelen->

OPEN UP
NEW HAN UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES
HORIZONS.